

specific relationship of masters in the workshop and beyond it. Based on the act books of Lutsk magistrate investigated an area of relationships between artisans and town authorities on personal and individual, corporate and institutional levels.

**Key words:** Lutsk, corporatism, craft shop, tsehmistr.

Стаття надійшла до редколегії  
30.09.2016 р.

УДК273.13(477-25) «1775/1776»:038

Юрій Стецик

### Насельники Луцького Хрестовоздвиженського братського монастиря (1775–1776 рр.): біографічні відомості

Розглянуто різні підходи щодо визначення дати заснування монастиря при Луцькому братстві. Виокремлено основні періоди інституційного розвитку. Зосереджено увагу на другій половині XVIII ст., коли відбувається занепад діяльності братства, а натомість простежено піднесення василіанського монастиря.

**Ключові слова:** монах, брат, отець, послушник, студент, ієромонах, філософські студії.

**Постановка наукової проблеми та її значення.** Нині активізувалося вивчення діяльності Луцького братства та створено спеціалізований Музей братства Св. Андрія Первозваного. Також відбувається Луцький василіанський монастир Св. Василя Великого. За таких обставин очевидна потреба звернутися до реконструкції біографій василіанського чернецтва, яке своєю відданою працею спричинило функціонування монастиря в ранньомодерний період, коли братство припинило свою діяльність, а естафету його духовного служіння перейняла чернеча спільнота.

**Аналіз досліджень цієї проблеми.** Історію Луцькогобратського монастиря вивчали дослідники за різними напрямками (організація церковного братства, архітектура, сакральне мистецтво, книговидавництво) [1; 3; 5; 6; 7]. Вагомий внесок щодо цього М. Довбищенка, який зібрав та опублікував спеціальний корпус джерел до історії, економіки й культурно-освітньої праці Луцького братства та братського монастиря 1617–1833 рр. До цього археографічного видання здебільшого увійшли статутні документи братства, акти гродських і єпархіальних судів, описи архіву братства й монастиря, які дослідник віднайшов в архівосховищах Центрального державного історичного архіву України в місті Києві та Державному архіві Волинської області [2]. Проте поза увагою науковця залишилася документація канцелярії протоігумена Святопокровської провінції [8; 9; 10]. Зокрема, заслуговує на увагу вивчення біографічних довідок про монахів, які представляли духовне братство монастиря.

**Мета та завдання статті** – реконструювати біографічні відомості про насельників монастиря, визначивши основні напрями їхнього духовного й соціального служіння. Здійснено спробу простежити динаміку чисельності монахів і визначити основні засади провадження філософських студій для молодого покоління чернецтва, адже визначені питання залишаються маловивченими в церковній історіографії.

**Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження.** Витоки заснування монастиря пов'язані з організацією братства. Щодо датування обителі погляди науковців розходяться. Зокрема, дослідники Василіанського Чину, отці М. Ваврик, І. Патрило Чину Святого Василя Великого (далі – ЧСВВ) час фундації відносять до 1624 р. [4; 11] Сучасні археографічні студії М. Довбищенка подають два періоди інституційного становлення братства та монастиря одночасно: 1617–1619 рр. – формування та юридична легітимація братства; 1620–1623 рр. – оформлення статусу ставропігії [2, с. 8]. І тільки з 1730 р. виокремлено діяльність василіанського монастиря, у той час, як вищезгадані ватиканські дослідники згадують про 1720 р. як час переходу братського монастиря до унії. Наступний етап розвитку обителі – 1739–1780 рр., для якого властиво входження до новоутвореної

Святопокровської провінції ЧСВВ. 1745 р. під час проведення реформування мережі чернечих осередків відбулося приєднання обителів із Четвертні та Тумина до Луцького монастиря [4, с. 199]. Інший дослідник монастирів Волині С. Горін, опираючись на актові джерела, відносить заснування монастиря до 1621 р., припускаючи що становлення обителів могло розпочатися за рік-два до зафіксованої дати в документах [5, с. 239].

Упродовж 1743–1779 рр. із деякими перервами (1743/1744, 1751/1761, 1774/1779 рр.) при монастирі діяли філософські студії для василіанського чернецтва Святопокровської провінції [4; 13; 14; 15]. Консультор цієї провінції о. Пафнутій Маньковський 1755 р. записав 500 польських злотих, спрямованих на матеріальне утримання цих студій. Також у 1766 р. керівництво Чину розподілило кошти, локалізовані на різних ґрунтах, що були подаровані белзьким воєводою Миколою Потоцьким, поміж освітніми чернечими осередками. Луцький монастир отримав на провадження філософських студій 50 000 злотих [16, с. 155].

У 1781 р. велика пожежа спустошила місто та монастир. Філософські студії тимчасово перенесено до монастиря в Загайцях. Проте після 1781 р. навчання при Луцькому монастирі так і не відновилося [2, с. 40].

Василіанські філософські студії тривали переважно два роки. У програмі навчання передбачено вивчення діалектики, логіки, фізики та метафізики. Перший рік навчання передбачав ознайомлення з логікою та метафізикою, а другий охоплював студії над фізикою. Навчання проводив один професор. Методика студій ґрунтувалася на диктуванні й конспектуванні основних тез, які потрібно було запам'ятати та відтворити. І лише з кінця XVIII ст. набувають поширення друковані підручники. Для забезпечення навчального процесу відповідною літературою при монастирі створено бібліотеку, яка нараховувала на 60-ті роки XVIII ст. 177 книг: 112 – латинські, 38 – кириличні, 23 – польські та чотири – іншомовні [16, с. 153, 157].

У той час філософію студіювали як проміжну науку між риторикою й теологією, яка потрібна була, найімовірніше, для зміцнення віри, аніж для провадження наукових досліджень. Чернечі студії з філософії складались із малих груп слухачів, які нараховували до 10 монахів (у Луцькому монастирі було від п'яти до восьми студентів): 1754 / 1755 н. р. – п'ятеро студентів, 1758 / 1759 н. р. – вісім, 1775 / 1776 н. р. – шість, 1776 / 1777 н. р. – п'ять, 1778 / 1779 н. р. – шість студентів, один професор та один помічник професора (корепетитор) [13; 14; 15].

У другій половині XVIII ст. Луцький монастир був невеликим чернечим осередком, у якому мешкало 4–6 ієромонахів (як виняток, лише в 1754 р. їх кількість досягала дев'яти осіб). Основними напрямками діяльності обителів були душпастирство й педагогічна праця, спрямована на духовну формування молодого покоління. Обитель утримувала здебільшого 11–15 ченців. Половину з насельників монастиря становили отці-професи (вищезгадані ієромонахи), які склали довічні чернечі обіти (чистоти, убогості, послуху та спільного укладу аскетичного життя). Інша частина – це брати-студенти (5–6 осіб), які протягом двох років вивчали філософію. Окрім них, проживали ще брати-послушники (1–2 особи), котрі доглядали за господарськими справами монастиря. Динаміку чисельності мешканців обителів можемо простежити за окремо взяті роки: 1739 р. – сім (п'ять отців, два брати), 1754 р. – 15 (дев'ять отців, один брат-послушник, п'ять братів-студентів), 1772 р. – п'ять (чотири отці, один брат-послушник), 1773 р. – шість (чотири отці, один брат-послушник), 1775 р. – 13 (шість отців, один брат-послушник, шість братів-студентів), 1776 р. – 11 (шість отців, п'ять братів-студентів), 1778 р. – 12 (шість отців, шість братів-студентів), 1780 р. – шість отців [4; 13; 14; 15].

**Висновки та перспективи подальшого дослідження.** На підставі опрацьованих джерел нам удалося реконструювати біограми насельників Луцького василіанського монастиря (подані в додатку II до запропонованої статті), які зосереджували свою діяльність у душпастирській та освітній праці. Монастир населяли діаметрально протилежні категорії чернецтва: досвідчені ієромонахи (від 10 до 24 років перебування в Чині) і молодше покоління братів-студентів (від одного до чотирьох років у Чині). Відповідно різновікова група ієромонахів (від 27 до 56 років) мала слугувати добрим прикладом спільного аскетичного укладу життя, де мали поєднуватись інтереси як старшого, так і молодшого покоління.

Перспективи подальшого дослідження вбачаємо у віднайденні та опрацюванні конспектів студентів для визначення змісту навчальних предметів філософських студій, спрямованих на формування інтелектуального та духовного профілю монаха.

**Реєстр насельників Луцького монастиря  
(1775–1776 рр.)**

- о. Модест Сильницький, ігумен, вік – 43 р., перебування в Чині – 24 р., проживає в монастирі 1 р.
- о. Віктор Старожинський, вікарій, професор філософії, вік – 37 р., перебування в Чині – 11 р., проживає в монастирі 2 р.
- о. Амвросій Кавецький, сповідник, вік – 56 р., перебування в Чині – 24 р., проживає в монастирі 2 р.
- о. Анастасій Дзедзіцький, проповідник по неділях, вік – 33 р., перебування в Чині – 12 р., проживає в монастирі 1 р.
- о. Боніфасій Фізикевич, помічник професора, проповідник по святах, вік – 27 р., перебування в Чині – 10 р., проживає в монастирі 1 р.
- о. Діонісій Родакевич, ризник, вік – 50 р., перебування в Чині – 14 р., проживає в монастирі 7 р.
- бр. Ігнатій Пукаsevич, послушник, вік – 40 р., перебування в Чині – 3 р., проживає в монастирі 1 р.
- бр. Никодим Демусевський, студент філософії, вік – 21 р., перебування в Чині – 4 р., проживає в монастирі 1 р.
- бр. Еміліан Серкізовський, студент філософії, вік – 23 р., перебування в Чині – 4 р., проживає в монастирі 1 р.
- бр. Йосиф Федоркевич, студент філософії, вік – 27 р., перебування в Чині – 4 р., проживає в монастирі 1 р.
- бр. Казимир Борковський, студент філософії, вік – 21 р., перебування в Чині – 3 р., проживає в монастирі 1 р.
- бр. Августин Ляшевич, студент філософії, вік – 25 р., перебування в Чині – 1 р., проживає в монастирі 1 р.
- бр. Геласій Сольницький, студент філософії, вік – 22 р., перебування в Чині – 1 р., проживає в монастирі 1 р. [14].

**Біографи чернецтва, які населяли Луцький монастир  
упродовж 1775–1776 рр.**

**Сильницький Модест**

Світське ім'я – Михайло, син Олександра та Галини. Народився 05.07.1733 р. у с. Мисліни Луцького повіту. Закінчив один рік вивчення риторики в Кременецькій школі. Вступив 06.08.1751 р. до чернецтва в Почаєві. Після навчання в новіціаті відправлений до Білостоку, де 22.08.1752 р. склав чернечі обіти професа. Згодом скерований до Гощі на студії з риторики. Після року навчання в серпні 1753 р. переїхав до Луцька на філософські студії, які завершив через два роки в серпні 1755 р. та відправлений на теологічні студії до Львова. По їх завершенні в серпні 1757 р. скерований до Білостоку для виконання обов'язків проповідника, оскільки під час навчання у Львові отримав ієрейські свячення. У вересні 1759 р. відправлений до Золочева, де впродовж двох років виконував обов'язки проповідника. Із липня 1761 р. переїхав до Білостоку, будучи спочатку проповідником два роки, а далі – вікарієм обителі. 24.09.1766 р. призначений ігуменом Сатанівського монастиря. По завершенні урядування відправлений до Кам'янецького, а далі – до Луцького (ігумен упродовж 1772–1779 рр.), Шаргородського монастирів, де також був настоятелем і ректором. Час та місце смерті не встановлені [9, с. 840].

**Старожинський Віктор**

Світське ім'я – Василь, син Василя та Марії. Народився 18.08.1740 р. у с. Богородчани Галицької землі. Закінчив філософські студії в Станіславській школі. Вступив 18.06.1765 р. до чернецтва в Почаєві, де після одного року навчання в новіціаті 23.06.1766 р. склав чернечі обіти професа. Звідтіля скерований на студії зі спекулятивної теології до Львова. Отримав 08.07.1766 р. дияконівські, а

15.08.1766 р. ієрейські свячення із рук Львівського владики Лева Шептицького. Вивчав теологію у Львівському монастирі Св. Юра впродовж чотирьох років. По завершенню навчання призначений проповідником у Підгорецькому монастирі. Через два роки переїхав до Підгайців для викладання філософії. Після шести місяців відправлений до Луцька, де також займався педагогічною працею, будучи професором філософії та вікарієм обителі. Через два роки переїхав до Кам'янця для викладання теології. 1778–1779 рр. – професор теології у Львівському монастирі Св. Юра. 1780 р. ректор василіанської семінарії при цій же обителі. З утворення Галицької Святоспаської провінції ЧСВВ (1780 р.) обраний у 1783 р. протоігуменом василіанських монастирів у Львівській єпархії, а з 1785 р. поширив свою юрисдикцію на інші греко-католицькі єпархії Галичини (Перемишльська й Холмська єпархії). Обіймав урядницьку посаду протоігумена до 1797 р. Під час цього урядування отримав титул архімандрита Жовківської архімандрії, яку посідав до кінця свого життя. Помер 1808 р. у монастирі Жовківської архімандрії [9, с. 1173].

#### **Кавецький Амвросій**

Світське ім'я – Андрій, син Константина та Анни. Народився в 1720 р. у Кременецькому дистрикті Волинського воєводства. Завершив трьохрічні студії з риторики. Вступив до чернецтва 01.07.1751 р. у Почаєві. Після одного року навчання в новіціаті в серпні 1752 р. та складення чернечих обітів професа відправлений до Гощі для викладання в інфімі. У 1753 р. переїхав до Луцького катедрального монастиря, будучи проповідником. У жовтні 1753 р. отримав піддияконівські, дияконівські та ієрейські свячення з рук Луцького владики Сильвестра Рудницького. У серпні 1754 р. скерований до Добромиля на студії з моральної теології. Із червня 1757 р. переїхав до Білостоцького монастиря, де призначений проповідником. У лютому 1758 р. скерований на посаду вікарія Мільченської обителі. У червня 1759 р. повернувся до Мільчена, будучи префектом церкви. 22.08. У 1765 р. призначений проповідником Низкиницького монастиря. За шість місяців повернувся до Мільчена, виконуючи обов'язки проповідника та касира. 1769 р. переїхав до Луцького монастиря, будучи сповідником. Помер 09.08.1778 р. у Туминському монастирі [10, с. 23].

#### **Дзедзіцький Анастасій**

Світське ім'я – Андрій. Батьки – Самуель та Марія. Народився 28.08.1742 р. у Канчузі. По завершенню Ярославської школи вступив 09.02.1762 р. до чернечого стану в Почаєві. Після року новіціату 01.03.1763 р. склав чернечі обіти професа. Відправлений до Білостоцького монастиря для проходження чернечих студій із риторики. Через півтора року відбув до Загайців на філософські студії. Після завершення студій 19.06.1767 р. відправлений до Любара для виконання обов'язків учителя. Через чотири роки висвячений в ієреї. Відправлений до Загорівського монастиря. Згодом отримав парафію в с. Брусиліві на Великій Україні. Через два роки повернувся до Замостя, будучи місіонером. Потім переїхав до Луцька, де 1774–1776 рр. був проповідником по неділях. У 1776 р. прибув до Львівського монастиря Св. Юрія, будучи проповідником. Через рік скерований до Сатанівського монастиря, де викладав у монастирській школі догматичну та моральну теологію. Через два роки вибув до Лаврівського монастиря для викладання теології. 17.08.1781 р. прибув до Сокальського монастиря, посівши посаду ігумена. Помер 08.01.1818 р. у Жовкві [10, с. 43].

#### **Фізикович Боніфасій**

Світське ім'я – Василь, син Томи та Анни. Народився в серпні 1749 р. Завершив клас поетики в Буцацькій школі. Вступив до чернецтва 27.07.1765 р. у Почаєві. Після завершення року навчання в новіціаті 01.08.1766 р. склав чернечі обіти професа. Скерований до Гощі на студії з риторики, а після року навчання переїхав до Віцина для продовження вивчення риторики. Через рік скерований до Замостя на філософські студії. Через два роки, завершивши навчання, відправлений до Риму на теологічні студії. По їх завершенні повернувся на територію Святопокровської провінції та 1773 р. отримав ієрейські свячення із рук Холмського владики. Отримавши свячення відправлений до Луцького монастиря для виконання обов'язків сповідника. Звідтіля переїхав до Шаргородського монастиря, будучи місіонером та проповідником. У 1774 р. повернувся до Луцького монастиря, будучи помічником учителя у викладанні філософії та проповідником по святах. Після року педагогічної праці переїхав до Канівської архімандрії, де впродовж 1775–1781 рр. був місіонером та сповідником. Час і місце смерті не встановлені [10, с. 214].

**Родакевич Діонісій**

Світське ім'я – Дмитро, син Івана та Параскевії. Народився 1726 р. у с. Гладке. У світському житті був хористом. Вступив 22.05.1761 р. до чернецтва в Почаєві. Після року випробовування в новіціаті 02.06.1762 р. склав чернечі обіти професа. Був добрим хористом. У 1773 р. відправлений до Луцького монастиря. Отримав ієрейські свячення та призначений ризником у монастирському храмі. 1778–1779 рр. – вікарій обителі у Пугінках. Час та місце смерті не встановлені [10, с. 265].

**Пукасевич Ігнатій**

Світське ім'я – Іван, син Стефана та Анастасії. Народився 1736 р. у м. Кам'янці Подільського воєводства. Вступив 1772 р. до чернецтва в Почаєві. Після року навчання в новіціаті 02.02.1773 р. склав чернечі обіти професа. Призначений керівником будівництва в Почаєві. Через вісім місяців відправлений до Любара для виконання обов'язків економа. У 1774 р. скерований до Луцька, будучи також економом обителі. 1776 р. – послушник Львівського монастиря Св. Івана. 1777 р. отримав ієрейські свячення та призначений ризником у цьому ж монастирі. Помер у 1783 р. [8, с. 557].

**Демушевський Никодим**

Світське ім'я – Назарій, син Григорія та Євдокії. Народився 04.08.1755 р. у м. Лежайську. Завершив клас риторики в Ярославській школі. Вступив до чернецтва 29.07.1771 р. у Добромилі. Після року навчання в новіціаті 01.08.1772 р. склав чернечі обіти професа. Звідтіля скерований до Краснопушівського монастиря на початкові студії з риторики, які продовжив вивчати в інших обителях у Мільчені, Білостоці. 1775–1777 рр. вивчав філософію в Луцькому Хрестовоздвиженському монастирі. 1778–1779 рр. студіював курс теології у Віленській папській колегії. Подальший шлях чернечого подвигу залишається невідомим. Час та місце смерті не встановлені [9, с. 869].

**Серкізовський Еміліан**

Світське ім'я – Ілля, син Теодора та Марії. Народився 30.07.1752 р. у м. Лежайську. Закінчив клас поетики в Ярославській школі. Вступив у серпні 1771 р. до чернецтва в Добромилі. Впродовж одного року навчався в новіціаті та в серпні 1772 р. склав чернечі обіти професа. Звідтіля скерований до Краснопушчі на студії з риторики, які продовжив у Мільчені, Білостоці. Через два роки поїхав до Луцького монастиря на філософські студії. По завершенні навчання відправлений у 1777 р. до Любара для викладання в старших класах граматики. Залишався братом без ієрейських свячень. Час та місце смерті не встановлені [10, с. 299].

**Федоркевич Йосиф**

Світське ім'я – Іван, син Андрія та Анни. Народився 26.08.1749 р. у м. Лежайську. Закінчив клас синтаксису в Ярославській школі. Вступив 31.08.1771 р. до чернецтва в Добромилі, де після року навчання в новіціаті 14.11.1772 р. склав чернечі обіти професа. Звідтіля відправлений до Краснопушівського монастиря на студії з риторики. По завершенню студій скерований до Мільченського монастиря для продовження вивчення риторики. У 1773 р. переїхав до Білостоцького монастиря на вищі студії з риторики. У 1775 р. прибув до Луцького монастиря для навчання на філософських студіях. 1778–1779 рр. студіював теологію в Сатанівському монастирі. Залишався братом, не отримав ієрейських свячень. Час та місце смерті не встановлені [8, с. 655].

**Борковський Казимир**

Народився 1755 р. Вступив 1772 р. до чернецтва. Склав 1773 р. чернечі обіти професа. 1775–1777 рр. вивчав філософію в Луцькому Хрестовоздвиженському монастирі. 1778–1779 рр. – магістр синтаксису в школі Любарського василіанського монастиря. Подальший шлях чернечого подвигу залишається невідомим. Час та місце смерті не встановлені [15].

**Іляшевич Августин**

Народився в 1751 р. Вступив у 1774 р. до чернецтва. Склав у 1775 р. чернечі обіти професа. 1775–1777 рр. вивчав філософію в Луцькому Хрестовоздвиженському монастирі. У 1778–1779 рр.

студіював теологію у Львівському монастирі Св. Онуфрія. Подальший шлях чернечого подвигу залишається невідомим. Час та місце смерті не встановлені [15].

### **Сольницький Геласій**

Народився в 1753 р. Вступив у 1774 р. до чернецтва. Склав у 1775 р. чернечі обіти професа. У 1775–1776 рр. вивчав філософію в Луцькому Хрестовоздвиженському монастирі. Подальший шлях чернечого подвигу залишається невідомим. Час та місце смерті не встановлені [14].

### *Джерела та література*

1. Александрович В. Протоколи візитацій Луцького Хрестовоздвиженського братського монастиря 1752 та 1763 років / В. Александрович // Ковчег : наук. зб. із церковної історії. Львів, 2007. – Вип. 5. – С. 335–383.
2. Архів Української Церкви. – Серія 2. Джерела. – Вип. 1 : Історія Луцького братства і братського монастиря 1617–1833 років / упоряд. М. Довбищенко. – Луцьк : Терези, 2014. 688 с.
3. Бірюліна О. Реєстр духовних осіб Луцького братського пом'яника / О. Бірюліна // Пам'ятки сакрального мистецтва Волині на межі тисячоліть. – Луцьк, 2000. – С. 34–38.
4. Ваврик М. (ЧСВВ). Нарис розвитку і стану Василянського Чину XVII–XX ст. : топографічно-статистична розвідка / М. Ваврик // Записки Чину Св.Василія Великого. Серія II. Секція I : Праці. Рим, – Т.10. – Рим : Вид-во отців-василіан, 1979. – 180 с.
5. Горін С. Монастирі Луцько-Острозької єпархії кінця XV – серединиXVIIст.: функціонування і місце у волинському соціумі / С. Горін. – Київ : Вид. дім «Києво-Могилянська академія». – 2012. – 560 с.
6. Ісаєвич Я. Українське книговидання: витоки, розвиток, проблеми / Ярослав Ісаєвич – Львів : Ін-т українознав. ім. І. Крип'якевича НАН України, 2002. – 520 с.
7. Колосок Б. Джерела про архітектурно-будівельну діяльність Луцького братства (1617–1713, 1871–1930) / Б. Колосок // Записки наукового товариства імені Шевченка : праці Комісії архітектури та містобудування. – Львів, 2001. – Т. ССXLI. С. 536. – 543.
8. Львівська національна наукова бібліотека імені В. Стефаника. Відділ рукописів (далі – ЛННБ ВР), ф. 3, спр. 435. – С. 377–784.
9. ЛННБ ВР, ф. 3.спр. 436. – С. 785–1188.
10. ЛННБ ВР, ф. 3. спр 614. – С. 1–376.
11. Патрило І. (ЧСВВ). Нарис розвитку Василян 1743–1889 рр. / І. Патрило // Записки ЧСВВ. – Серія II. – Секція I. – Т. 48. – Рим : Вид-во отців-василіан, 1992. – С.160–210.
12. Стецик Ю. Василянське чернецтво Перемишльської єпархії (друга половина XVIIIст.) : слов. біогрм / Юрій Стецик. – Жовква : Місіонер, 2015. – 312 с.
13. *Catalogus monasteriorum Ordinis Sancti Basilii Magni provinciae Protectionis Beatissimae Virginis Mariae cum residentibus in iis Religiosis Patribus et Fratribus ex Anno 1773 a Mense Septembri ad Septembrem 1774 Anni.* – Typis S. R. M. Monaste : Poczajovien: O. S. B. M. AnnoDomini, 1773.
14. *Catalogus monasteriorum Ordinis Sancti Basilii Magni provinciae Protectionis Beatissimae Virginis Mariae cum residentibus in iis Religiosis Patribus et Fratribus ex Anno 1775 in Annum 1776.* – Typis S. R. M. Monaste : Poczajovien: O. S. B. M. AnnoDomini, 1775.
15. *Catalogus Professorum Ordinis S. B. Magni provinciae Protectionis Beatissimae Virginis Mariae juxta Ordinem Alphabetici in Monasteriorum ex Anno 1778 in Annum 1779.* Typis S. R. M. Monaste : Poczajovien: O. S. B. M. AnnoDomini, 1778.
16. Lorens V. *Bazylianie prowincji koronnej w latach 1743–1780* / V. Lorens. – Rzeszów, 2014. – 560 s.

**Стецьк Юрій. Жителі Луцького Хрестовоздвиженського братського монастиря (1739–1763 гг.): біографічний обзор.** Рассмотрены разные подходы относительно определения даты основания монастыря при Луцком братстве. Выделены основные периоды институционального развития. Внимание сосредоточено на второй половине XVIII в., когда наблюдается упадок деятельности братства, а вместо него прослеживается подъем василианского монастыря. Определены различные временные рамки организации философских студий для василианского монашества Святопокровской провинции. Изображено методика преподавания и его значение для формирования духовного профиля монаха. Показана динамика численности насельников обители на протяжении второй половины XVIII в. Наводятся биографические справки о монахах за определенные годы.

**Ключевые слова:** монах, брат, отец, послушник, студент, иеромонах, философские студии.

**Stetsyk Yuriy. The Inhabitants of the Exaltation of Cross Confraternia Monastery in Lutck (1775–1776 Years) : Biographical Information.** Consideration of different approaches regarding the determination of the date of the founding of the monastery in Lutck brotherhood. Highlights the key periods of institutional development. Attention is

focused on the second half of the XVIII century, when there is a decline of activity of the brotherhood and instead traces the rise of the Basilian monastery. Defines the different time frame of the organization of philosophical studios for Basilian monasticism the Saint Protection province. The methodology of study and its importance for the formation of the spiritual profile of a monk are described. The dynamics of the number of inhabitants of the monastery during the second half of the eighteenth century are shown. Curriculum vitae of the monks separately for certain years are signed.

**Key words:** monk, brother, father, novice, student, monk, philosophical studio.

Стаття надійшла до редколегії  
11.10.2016 р.

УДК 94(477.82–25)“179/185”:711.41

Оксана Карліна

### Просторова структура Луцька наприкінці XVIII – у середині XIX ст.

Розглянуто просторову структуру Луцька наприкінці XVIII – у середині XIX ст. До неї належать типи та функції забудови, транспортна мережа, характеристики розселення тощо. У складі Російської імперії Луцьк надовго отримав скромний статус повітового центру на південно-західних окраїнах держави, що не могло не відбитися на його стані. До кінця 1860-х років місто розвивалося без застосування наперед визначеного плану відповідно до особливостей рельєфу, тому для його забудови характерні хаотичність і невпорядкованість. З одного боку, міський простір ущільнювався завдяки інтенсивному використанню острівної частини території Луцька, а з другого – розширювався за рахунок забудови й приєднання приміських поселень. На еволюцію міського простору суттєво впливали згубні пожежі. Конфесійна політика держави призвела до занепаду багатьох римо-католицьких сакральних будівель. На просторовій структурі Луцька відобразилося розквартирування в околицях міста і навколишніх селах значної кількості війська. У першій половині XIX ст. Луцьк демонстрував модель просторової організації, характерної для мешканців малого міського поселення.

**Ключові слова:** Волинська губернія, Луцьк, просторова структура, міська забудова, план міста.

**Постановка наукової проблеми та її значення.** Простір – одна з фундаментальних категорій аналізу людського існування, яка використовується для позначення місць, регіонів, територій, зон, розміщення тощо. У сучасній гуманітарній науці спостерігаємо зацікавлення просторовим виміром життя суспільства. Теоретичні концепції розглядають простір міста як соціальне середовище, що перебуває в процесі постійної трансформації; йому властиві і цілісність, і внутрішня сегментованість. Соціально-просторову структуру міста відображають такі категорії: житлова диференціація, сукупність матеріальних об'єктів (транспортна мережа, типи та функції забудови), розташування соціальних груп у просторі, характеристики розселення тощо. До соціально-просторової структури також належить розмежування між публічним і приватним простором, різноманітні легальні та нелегальні практики використання простору.

**Аналіз досліджень цієї проблеми.** Просторова структура Луцька наприкінці XVIII – у середині XIX ст. ще не була предметом спеціального дослідження. Натомість містобудівну спадщину найповніше вивчено в роботах зnanого дослідника урбаністичної та архітектурної історії Луцька Богдана Колоска [3; 4; 5; 7; 8; 9; 11]. Разом з архітектором Ростиславом Метельницьким він простежував також територіальне розширення міста й переміщення його функціональних зон [12]. Петро Ричков зробив фаховий аналіз планів Луцька XIX ст. [20]. Перебування Луцька в складі Російської імперії оцінюється ним як доба архітектурно-просторової деструкції [19, с. 16]. Олена Прищепя розкрила роль органів міського самоврядування XIX ст. у плануванні та забудові волинських міських поселень [17]. На увагу заслуговує цікавий нарис Р. Метельницького про єврейську забудову міста (так звані луцькі штетли), у якому автор дійшов висновку, що «протягом багатьох століть єврейський компонент луцького міщанства іноді не дуже помітно, а часами в значній і навіть у вирішальній мірі формував